

44. LOUTKÁŘSKÁ CHRUDIM

1.–6. července 1995

Program:

- Středoškolský soubor Tatrmani Bechyně / I. Wernisch – Sežrané spisy
- Jitřenka Brno / Fr. Čech – Drak
- Divadlo loutkových omylů Cvikov / Charles Perrault – Kocour v botách
- Říše loutek Kroměříž / Iva Peřinová – Kolíbá se velryba
- Opal Opava / H. Ch. Andersen – Křesadlo
- Vhlavědrát Praha / Carl Sandburg – Cesta do Ertepelska
- Strípek Plzeň / Ivana Faitlová – Cikánské princezny
- Podivíni Podivín / L. Dvorský – Skákavá princezna
- AŤSI Hradec Králové / Ivan Vyskočil – Malý Alenáš
- ZUŠ Žamberk / Olga Hejná – Tulák domeček
- ZUŠ Děčín / G. Ruck-Pauquetová – Když sedí měsíc na střeše
- ZUŠ Žerotín Olomouc / J. Thurber – Třináctery hodiny
- Duha Polná / Josef Čapek – Povídání o pejskovi a kočičce
- „C“ Svitavy / C. Sandburg – Bláhové pohádky
- Kapka Plzeň / V. Dyk – Krysař

Hostující soubory:

- Dejvické divadlo Praha / J. Borna – To je nápad
- Kejklíř Bořivoj Praha / K. J. Erben, L. Richter – Tři zlaté vlasy děda Vševeda
- Divadlo Continuo Vodňany / kolektiv souboru – Mrakavy
- PIKI Pezinok / T. Lehenová, K. Aulidisová – O devíti měsících
- THEATRE L'ILLUSION Montreal / C. Voisard – Nádherné pohádky
- Hudební divadlo Svitavy / B. Němcová, M. Šefrna – Bajaja.
- Vaiku – Muzikins – Teatras – Studija Vilnius, Litva / Natiurmortas stiliuje...
- Blábol Valašské Meziříčí / Skladba pro dva a flétnu

CHRUDIM NA PRAHU PRÁZDNIN PATŘILA LOUTKÁŘŮM

Se začátkem prázdnin nebývá v některých našich městech a městečkách příliš živo. Ne tak v Chrudimi. Hned 1. července se zde každoročně můžete setkat s nemalým davem lidí rozmanitého věku, shromážděným před divadlem Karla Pippicha. Bylo tomu tak i letos Před

zraky těch, co se tu sešli, se od střechy divadla snášel na trsu balónků velký zlatavě zářící klíč od bran města. To proto, aby mohl být místostarostou města Mgr. Petrem Řezníčkem předán na týden loutkářům. Již po 44. jim byla letos Chrudim propůjčena, aby v jejich divadlech a všude tam, kde se dá, mohli předvést svůj um, vzdělávat loutkářského ducha a setkávat se mezi svými pro potěchu svou i občanů chrudimských.

Letošní Loutkářská Chrudim, coby celostátní přehlídka amatérského loutkářství, měla ve svém programu patnáct inscenací a jednu hostující navíc. Přijely s nimi do Chrudimi soubory různého věkového složení, nicméně, zhruba polovina inscenací vznikla v souborech dospělých a druhá v souborech, které dospělosti věkem svých členů nedosáhly, z toho ve třech případech šlo o dětské loutkářské kolektivy. V programu přehlídky dále bylo šest vystoupení profesionálních loutkářů, z toho dvou zahraničních. V závěru přehlídky pak vystoupil hostující dětský soubor z Vilnius. Suma sumárum měla 44. Loutkářská Chrudim na programu 23 inscenací.

Na přehlídkových jevištích měli návštěvníci možnost uvidět širokou paletu loutek – od marionet, přes spodové loutky, manekýny, hadráky, péráky, maňásky, dřevěné panáky, totemové loutky až po hlavové loutky. Jedno z představení stálo výlučně na práci s předměty a materiálem.

Již ne tak pestrá, avšak dostatečně široká, byla dramaturgická skladba přehlídkových inscenací amatérských loutkářů. V pěti případech soubory inscenovaly textové předlohy, které jsou známé z uvedení na jiných loutkových scénách. Vedle nich se v programu objevilo šest pokusů o původní dramatizace či jevištní realizace moderních pohádek a prozaických textů určených dětem. Naproti tomu zde bylo uvedeno pouze po jedné dramatizaci klasické pohádky a prozaického textu, jehož adresátem je spíše dospělý čtenář. V programu nechyběla inscenace poezie, ba dokonce ani původní hra.

X X X

Jaké byly inscenační výsledky, které na Loutkářské Chrudimi soubory předvedly a čím byl vzorek představení charakteristický?

Zdá se, že až na výjimky, nelze hovořit o vyhraněných trendech a tendencích. Postupem let došlo k přejímání různých divadelních postupů, ať v oblasti dramaturgické či v užívání výrazových prostředků. Je zjevné, že i soubory, kterým konvenovaly zažitá a osvědčené postupy, bezděčně převzaly mnohé z arzenálu prostředků těch souborů, co se pokoušely programově bourat vše konvenční. Není ani nic moc zvláštního na tom, že to, co ještě nedávno vypadalo neotřelé, o čem se dalo hovořit jako o výrazném směřování, se stalo veskrze konvenčním. Rozdíl je snad jen v tom, že užití těchto prostředků je jiné v různých

inscenacích. Tam, kde je zřetelně artikulována vespolečnost a konciznost myšlenek a adekvátních prostředků k jejich divadelnímu sdělování, a není přitom pomíjena řemeslná vybavenost inscenátorů, jsme svědky neobyčejných představení – uměleckých počinů. Ne vždy se všechny tyto komponenty sejdou pospolu. Nemusí to být vždy tak mimořádně neobyčejné. V takovém případě míváme různé výhrady, ale v zásadě nemůžeme pominout skutečnost, že máme před sebou cosi, co je vzácné svou odevzdanou a usilovnou snahou po hledání tvaru – po hledání co nejoptimálnějšího způsobu osobitého sdělení výpovědi tvůrců inscenace.

Tam, kde je myšlenkové sdělení pro tvůrce apriori nepodstatné, či není sil na to dobrat se ho v předlohách autorů, které jsou v převážné míře výchozí materií k inscenaci, nepomůžou nic převzaté a osvojené prostředky divadelního výrazu odjinud, ba dokonce nepomůže tu nic ani bravura řemeslná.

Myslím, že letošní Loutkářská Chrudim předvedenými inscenačními výsledky poukázala především na tyto rozdílné přístupy a možnosti inscenátorů. Na jedné straně na soubory cílevědomě usilující o organickou jednotu obsahového sdělení, výrazových prostředků a technické vybavenosti a na straně druhé pak na soubory, u nichž je podobné usilování těžko vysledovatelné, či se jim taková snaha prozatímne vymyká z rukou. Takovým charakteristickým vymykáním byla především nedostatečná dramaturgická příprava. Exemplárním příkladem bylo **představení hry Františka Čecha Drak, technicky jednoho z nejvybavenějších souborů, brněnské Jitřenky**, pod režijním vedením Fr. Píska. Úprava, v níž Kašpárek, spiritus agens hry, je v expozici unesen Drakem, a není přitom nahrazen jiným rovnocenným hybatelem dění pro záchranu oběti, byla pro soubor nepřekročitelným kamenem úrazu. Pro naučení ostatních bylo pak představení klasickým příkladem tzv. nastavované kaše. **Mladému kolektivu Kapka z Plzně, který se vydal nelehkou cestou při jevištní adaptaci Dykova Krysaře**, se vzepřela výchozí látka dvojím způsobem. Poprvé pro její myšlenkovou eliminaci a nedůslednost v ní samé. Podruhé v užití výrazových prostředků. Namísto zprostředkování básnických obrazů, v nichž by byla v jednání zakódována psychologie dramatických postav, se soubor ubírá cestou zveřejňování jejich psychologických motivací. V obou případech jde o soubory technicky velice disponované, které mají, před většinou dále zmíněných, ty největší předpoklady připravit divákům nevšední zážitek.

Poněkud problematičtější cesta k přesvědčivějšímu výsledku by patrně čekala soubor ze Cvikova v jeho inscenaci Perraultova Kocoura v botách, kroměřížskou Říši loutek v nastudování hry I. Peřinové Kolíbá se velryba, soubor AŤSI z Hradce Králové v jevištním ztvárnění Vyskočilova Malého Alenáše, Opaly z Opavy v jeho dramatizaci Andersenova

Křesadla, souboru ZUŠ Děčín v divadelním ztvárnění příběhu z knížky Giny Ruck-Pauquetové Když sedí měsíc na střeše, stejně jako soubor ZUŠ Žerotín z Olomouce v inscenaci Thurberovy pohádky Třináctery hodiny. Nejde tu totiž jen o otázky dramaturgické, ale také o problémy vyvěrající z absence zřetelné režijní koncepce a se schopnostmi jejího naplňování, v neposlední řadě pak namnoze i problémy plynoucí z nepříliš velké vybavenosti interpretů.

Samostatnou kapitolu zde tvoří Podivíni z Podivína s jejich inscenací hry L. Dvorského Skákavá princezna. Ne, že by soubor neměl podobné problémy jako posledně jmenované. V Chrudimi se však hovořilo v souvislosti s jeho představením o insitnosti. Neslučuje se mi to s mým diváckým vjemem. Pokud bych byl kdy ochoten připustit, že mezi znaky insitního herectví náleží i pitvoření, nekázeň, ordinérnost a dávání nechutností na odív – to vše vystoupení souboru obsahovalo, nejsem již ochoten připustit, že insitní umění stojí na předstírání, natož na předstírání hravosti. A protože Podivíni toto předstírání dali své hře do vínku, vím, že nejde o žádnou naivitu, ale že je to zkrátka takové tlusté dovádění pro silvestrovskou noc, a to ještě pro jistou část publika.

X X X

Hranice mezi dvěma předznamenávanými skupinami souborů, rozdílnými svými přístupy a možnostmi, nejsou nikterak vyostřené. Budu-li se věnovat dále těm, jejichž inscenační výsledky se projeví jako zdařilejší, je třeba mít na zřeteli, že jde o můj subjektivní pohled a pomocné dělení, které je podvázáno mnou zhlédnutým jediným představením na půdě celostátní přehlídky, nebo naopak zhlédnutím opakovaným. Tak hned například soubor **Duha Polná s inscenací Povídání o pejskovi a kočičce podle Josefa Čapka** se ocitá někde na pomyslné hranici. Z vidění pouze chrudimského bych jej musel přiřadit k výše citovaným souborům. Zhlédnutí představení v minulosti mi nedovolí pochybovat o tom, že jde o řádově jinou kvalitu, která se, žel, v Chrudimi nevyjevila. Hra založená na principu hry klaunů se tentokrát nekonala. Veškeré kouzlo, pramenící z klaunského dětsky bezelstného objevování a osvojování světa „velkých lidí“, tj. onoho „jako poprvé“, se vytratilo díky zmechanizovanému jednání.

Mám pocit, že se cosi podobného stalo souboru **Vhlavědrát z Prahy při uvedení inscenace Sandburgovy Cesty do Ertepelska.** Hravá fantazie, která se snoubí s moudrostí, obsažená v předloze probleskne hned v prvních scénách naplno. S ubývajícím časem představení ochabuje, až se nakonec utopí v nepříliš šťastně zvoleném hudebním doprovodu gospel songů.

Po právu inspirativní bylo nazváno **představení Středoškolského souboru Tatramani**

z Bechyně. Jeho inscenace poezie I. Wernische Sežrané spisy je příkladem cílevědomého hledání tvaru výrazovými prostředky z nejprostších. Materiál, předměty a slovo básníka tu vstupují do prostoru, který se stává průsečíkem jevištního sdělení. Nic nevadí, že se tu neklene razantní dramatický oblouk inscenace, že máme spíše pocit jakési fragmentárnosti. Je docel příjemné spoluhledat smysl a tvar.

Jakoby z průzračné lesní studánky vlila se na jeviště loutkového divadla v Chrudimi **hříčka Tulák domeček podle textové předlohy O. Hejné, kteou s dětmi ze ZUŠ Žamberk připravila Olga Strnadová**. Ve všech komponentech čisté a průzračné představení svědčilo o dobré vybavenosti dětských protagonistů a jejich dobrém pedagogickém vedení. Snad jen přepomale tempo, v němž se představení vleklo, bylo jeho jedinou vadou na kráse. Nesporně by ho povýšila razantnější temporytmická výstavba.

Na závěr své probírky přehlídkovými inscenacemi se chci poněkud šířeji zmínit o dvou z nich, které jsou řádově, a tedy o hodně dál, dokonce i oproti těm naposledy zmíněným. Pokud u těch naposledy uvedených nelze mít pochyb o úspěšném hledání divadelního tvaru, nelze mít ani pochyb o tom, že u dvou následujících bylo toto hledání úspěšně završeno.

Svitavské Céčko se svou jevištní produkcí stalo, jako již v minulosti tolikrát, jedním z vrcholů Loutkářské Chrudimi. Jeho inscenace Bláhové pohádky vzešla z inspirace Pohádkami z bramborových řádků Carla Sandburga. Knížka spatřila světlo světa v New Yorku již v r. 1951. Léta, která od té doby uplynula, nic neubrala z jejího půvabu. Fantazijní vidění světa očima slepého harmonikáře Brambory, v němž je obsažena moudrost věků a tak mimoděčně i ponaučení, má nadčasovou dimenzi. Sandburgova próza je psána jazykem básníka, plného metafor, odrážejících se od reálií někdejšího amerického způsobu života a dorůstajících ve smyšleném světě básnické vize. Oč větší je přitažlivost této látky pro jeviště, o to těžší je úkol jevištní adaptaci realizovat tak, aby promluvila k divákům osobitým způsobem a nepopřela přitom Sandburgovu poetiku a jeho myšlenkové poselství.

Svitavskému Céčku se to v režii Karla Šefrny víc než podařilo. Podařilo se to prostřednictvím jevištního tvaru, jenž je z rodu komorně laděného zpívaného a vyprávěného divadla, jež je mozaikou písní, promluv a jednání s předměty a loutkami, tvaru jehož společným jmenovatelem je jednání všemi těmito a dalšími výrazovými prostředky. Podařilo se to i díky citlivému výběru časoprostorově nezatížených motivů a příběhů viděných slepým muzikantem Bramborou, kterého ve hře svitavských představuje Karel Šefrna. Podařilo se to pak především díky křehké poetice, pro svitavský soubor již příznačné, poetice, v níž se odráží soustředěné kolektivní zaujetí tématem a stejně soustředěná schopnost kolektivního užití adekvátních prostředků divadelního výrazu.

Může se stát, že divák, který se tzv. neodevzdá, není sto odložit převlečník nám zakódovaného evropského racionalismu, bude mít pocit, že je přítomen čemusi krásnému, leč pro něj nedostupnému, že se ocitl na představení – obřadu jaksi omylem. Ano, cit souboru pro látku, respektive látka volená na míru pro poetiku souboru, ústí do způsobu jevištního sdělování, které může být pro diváka sdělením toliko prostřednictvím pocitových vjemů. Tak to ale v tomto případě je – je třeba se odevzdat a přemýšlet až potom.

Nesporným druhým vrcholem letošní amatérské loutkářské divadelní sezóny je inscenace hry Ivany Faitlové Cikánské princezny, uvedená souborem Střípek z Plzně. I.

Faitlová, režisérka souboru, napsala původní hru s magickým příběhem o lásce, kletbě a osudu na motivy romských lidových pohádek. Nejde přitom o dramatizaci některé z těchto pohádek. Autorka vytvořila původní hru, jejíž příběh je smyšlený, pouze inspirovaný některými motivy, které lze nalézt v pokladnici romské slovesnosti. Vznikla tak textová předloha, která nemá aspirace na pietní zachování čistoty výchozích zdrojů, která pracuje s komponenty, které jsou vlastní evropské kulturní tradici. To nic nemění na tom, že vzniklo – v kontextu současné dramatiky pro děti – dílo výjimečné kvality. Autorka napsala poutavý příběh o vině a trestu, o lásce a nenávisti, o smrti a zrodu nového života. Je to příběh nadčasový, vypovídající o všelidských problémech. Je však traktován prostřednictvím zcela konkrétních jedinečných postav, jejich jednáním v konkrétních vypjatých životních situacích. Nic se v něm nevypráví, vše se děje. To mu dává dimenzi pro tajemství, napětí i závěrečnou katarzi. Jeho hlavním myšlenkovým posláním je, že člověk má jednat podle svého srdce, že život se nerodí ze smrti, ale z lásky.

Velice dobrá technická výbava hereckého kolektivu plzeňského Střípku, funkční a významotvorná scénografie, včetně pěkných totemových loutek a perfektní práci s nimi, výborná hudební složka inscenace a v neposlední řadě koncepční režie, to jsou pilíře, na nichž spolu s textovou předlohou byla postavena inscenace špičkové kvality. Píši-li „výborná hudební složka“, není to úplně přesné. Hudba je v inscenaci jakýmsi napajedlem všeho, čím jeviště dýchá. Je to svébytný organismus v organismu představení. Jeden bez druhého, by přitom mohly žít sotva zpola.

Střípek v sérii velice zdařilých inscenací v posledních letech dosáhl bravury, která je charakteristická původností, rozmanitostí výrazových prostředků, přitom však nepostrádající osobitou tvář. Jeho Cikánské princezny jsou bez pochyb zatímním vrcholem jeho vpravdě uměleckého snažení.

X X X

Loutkářská Chrudim, to nejsou pouze představení v hlavním programu. Konaly se zde

tematicky zaměřené semináře, ale také seminář rodinný pro rodiče a jejich děti a samostatný dětský seminář. Bylo jich celkem devět. Spolu s diskusemi k inscenacím, vedenými členy odborné poroty Janem Bornou, Mirko Matouškem a Miroslavem Slavíkem a spolu s dalšími příležitostmi k poznání (přednáška o quebeckých loutkách, expozice v muzeu loutkářských kultur, výstavy aj.) se Loutkářská Chrudim stala týdenní intenzivní loutkářskou školou. Jen v seminářích se jí zúčastnilo bezmála 170 posluchačů, a to převážně mladší věkové kategorie. Našel se tu i dostatečný prostor k neformálním setkáním duší vzájemně spřízněných zájmem o loutkařinu.

Posledním dnem, kdy letos Chrudim výsostně patřila loutkářům, byl 6. červenec. V městském parku svátky pimprlové múzy ukončila tradiční loutkářská pouť, v jejímž závěru byly oceněny nejlepší inscenace a individuální výkony. Nakonec byl z rukou loutkářů předán klíč od bran města zpět do rukou místostarosty. Zpět do výšin ho neodnesl trs balónků, nýbrž opravdický balon pro vzduchoplavce. Balon vzlétl nad hlavy přihlížejících s Mgr. Řezníčkem a Luděkem Richterem z pražské ARTAMY, na němž ležela odpovědnost za programovou část přehlídky. Dlouze pluli, nad Chrudimí i s velkým zlatavě se lesknoucím klíčem od města loutkářů. Jejich nadhled z vyšších sfér jakoby byl příslibem jen radostných příštích dnů loutkářů i jejich města.

Milan Strotzer

CENY UDĚLENÉ NA 44. LOUTKÁŘSKÉ CHRUDIMI:

- **Karlu Šefrnovi** za dramaturgicko-režijní koncepci inscenace Bláhové pohádky
- **Ivaně Faitlové** za režii inscenace Cikánské princezny
- **Středoškolskému souboru Tatrmani Bechyně** za hledání osobité výpovědi inscenací Sežrané spisy
- **Loutkářskému souboru ZUŠ Žamberk** za výkony dětských herců a jejich režijně-pedagogickému vedení v inscenaci Tulák domeček
- **Loutkářskému souboru Střípek Plzeň** za práci s loutkou v inscenaci Cikánské princezny
- **Loutkářskému souboru „C“ Svitavy** za inscenaci Bláhové pohádky
- **Loutkářskému souboru Střípek Plzeň** za inscenaci Cikánské princezny